

Számítógép architektúra

Assembly bevezető

Robu Judit

Labor segédanyag

2022

Assembly bevezető

- [1. Bevezetés](#)
- [2. Hexaritmetika](#)
- [3. Negatív számok](#)
- [4. Regiszterek](#)
- [5. Memória](#)
- [6. Összeadás](#)
- [7. A négy alpművelet](#)
- [8. Megszakítások](#)
- [9. Programok beírása](#)
- [10. Karakterlánc kiírása](#)
- [11. Átviteljelző bit \(carry flag\)](#)
- [12. Ciklus képzése](#)
- [13. Bináris szám kiírása](#)
- [14. Állapotjelző bitek](#)
- [15. Egy hex számjegy kiírása](#)
- [16. Léptető utasítások](#)
- [17. Logika és az ÉS művelet](#)
- [18. Két hex számjegy kiírása](#)
- [19. Egy karakter beolvasása](#)
- [20. Hex szám beolvasása](#)
- [21. Eljárások](#)
- [22. Verem és a visszatérési címek](#)
- [23. A PUSH és POP utasítások](#)
- [24. Hex számok beolvasása II](#)

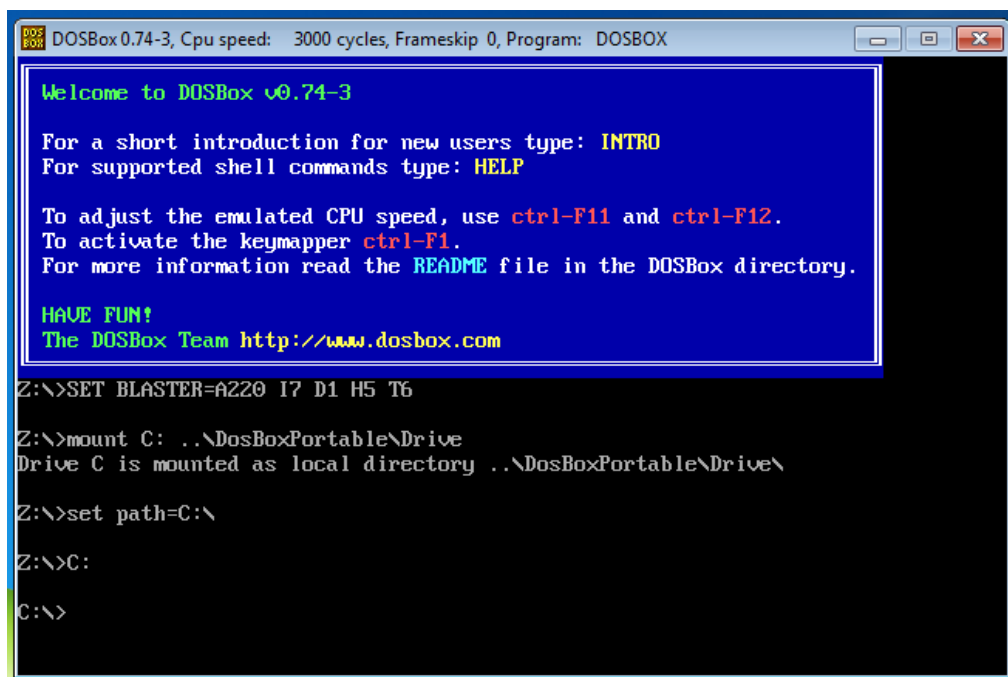
[1] Bevezetés

Ezen jegyzet segítségével megismerkedhetünk az assembly programozás alapfogalmaival. Az itt ismertetett anyag alapjául Peter NORTON és John SOCHA „AZ IBM PC assembly nyelvű programozása” című könyve szolgált. Az assembly nyelv alapfogalmainak bemutatására igen alkalmas a DOS „*debug*” nevű programja, melyet eredetileg a hibák megkeresésének könnyítésére írtak. Neve az angol „bug” – azaz bogár, poloska – szóból ered, mely a számítástechnikai zsargonban programhibát jelöl. Egy működő programban nincs „poloska”, míg egy nem működő, akadozó programban legalább egy van. A *debug* használatával egy programot lépésenként futtathatunk, és miközben nyomon követhetjük működését, megtalálhatjuk és kijavíthatjuk a hibákat. Ez a folyamat a „debugging”, azaz „poloskaírtás”, amiből a *debug* neve ered.

A számítástechnika hőskorából származó mondák szerint a kifejezés a kezdeti időkből származik – pontosabban attól a naptól, amikor a Harvard egyetemen levő Mark I számítógép elromlott. Hosszas keresgélés után a technikusok megtalálták a hiba forrását: egy kis lepke szorult egy relé érintkezői közé. A lepkét eltávolították, és az üzemelési könyvbe került egy bejegyzés a Mark I „bogármentesítéséről”.

Olvasás közben ajánlott az ismertetett parancsok kipróbálása. A *debug* program, amely lehetővé teszi az utasítások közvetlen beírását és kipróbálását csak 32 bites, Windows 7-nél régebbi rendszereken működik. Más rendszereken emulált környezetben futtatható. Ezt a célt szolgálja a DosBox.

Töltsük le a tutorialhoz csatolt DosBox csomagot, ebben fel van telepítve a *debug* segédprogram is. A *DosBoxPortable.exe* program indítása után a következő ablak jelenik meg:


```
DOSBox 0.74-3, Cpu speed: 3000 cycles, Frameskip 0, Program: DOSBOX

Welcome to DOSBox v0.74-3

For a short introduction for new users type: INTRO
For supported shell commands type: HELP

To adjust the emulated CPU speed, use ctrl-F11 and ctrl-F12.
To activate the keymapper ctrl-F1.
For more information read the README file in the DOSBox directory.

HAVE FUN!
The DOSBox Team http://www.dosbox.com

Z:\>SET BLASTER=A220 I7 D1 H5 T6

Z:\>mount C: ..\DosBoxPortable\Drive
Drive C is mounted as local directory ..\DosBoxPortable\Drive\

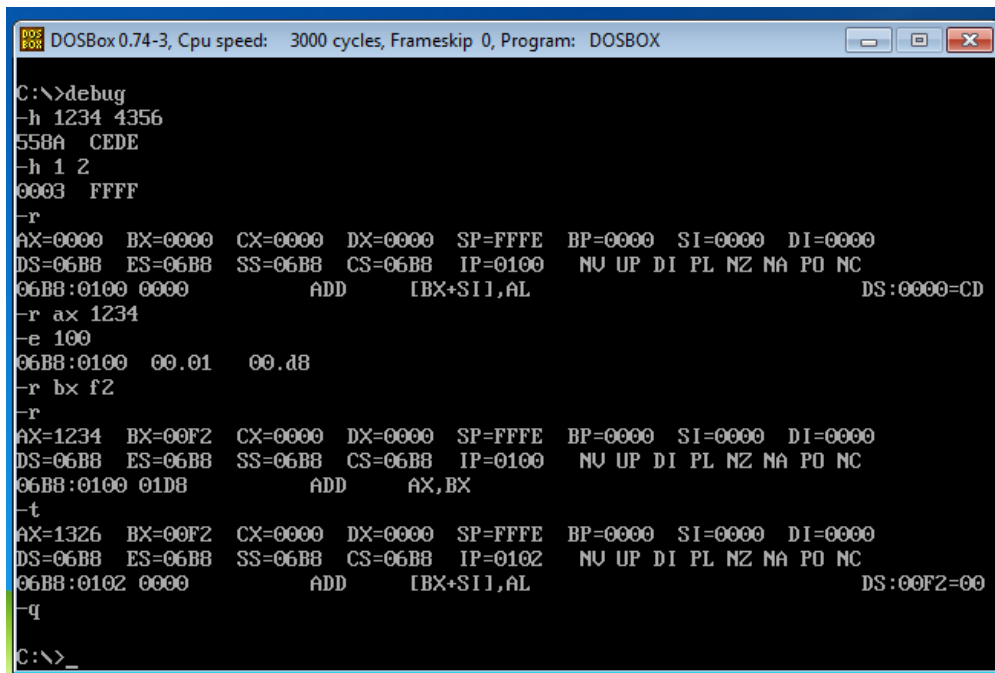
Z:\>set path=C:\

Z:\>C:

C:\>
```

A a „*debug*” szó begépelésével a *debug* program indul, megjelenik a promptja, a „-”, tehát utasításra vár. Ekkor beírhatjuk az egyes fejezetekben található javasolt parancsokat, de teljesen szabadon is dolgozhatunk vele. A „q” billentyű lenyomásával lépünk ki a programból.

Alább látható a *debug* program indítása, néhány parancs végrehajtása, majd a kilépés a programból.


```
DOSBox 0.74-3, Cpu speed: 3000 cycles, Frameskip 0, Program: DOSBOX
C:\>debug
-h 1234 4356
558A CEDE
-h 1 2
0003 FFFF
-r
AX=0000 BX=0000 CX=0000 DX=0000 SP=FFFE BP=0000 SI=0000 DI=0000
DS=06B8 ES=06B8 SS=06B8 CS=06B8 IP=0100 NU UP DI PL NZ NA PO NC
06B8:0100 0000 ADD [BX+SI],AL DS:0000=CD
-r ax 1234
-e 100
06B8:0100 00.01 00.d8
-r bx f2
-r
AX=1234 BX=00F2 CX=0000 DX=0000 SP=FFFE BP=0000 SI=0000 DI=0000
DS=06B8 ES=06B8 SS=06B8 CS=06B8 IP=0100 NU UP DI PL NZ NA PO NC
06B8:0100 01D8 ADD AX,BX
-t
AX=1326 BX=00F2 CX=0000 DX=0000 SP=FFFE BP=0000 SI=0000 DI=0000
DS=06B8 ES=06B8 SS=06B8 CS=06B8 IP=0102 NU UP DI PL NZ NA PO NC
06B8:0102 0000 ADD [BX+SI],AL DS:00F2=00
-q
C:\>_
```

Jó kísérletezést az assembly programozás világában!

[Top](#)

[2] Hexaritmetika

Kezdjük az assembly nyelvvel való ismerkedést annak megtanulásával, ahogyan a számítógépek számolnak. Ez elég egyszerűnek hangzik, hiszen pl. 11-ig úgy számolunk el, hogy: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11.

A számítógép nem így számol, hanem pl. ötig így: 1, 10, 11, 100, 101. A 10, 11, 100, stb. számok bináris számok, olyan számrendszerre alapozva, amelyben csak két számjegy van, az egy és a nulla, a jobban ismert decimális számrendszerhez kapcsolódó tíz számjegy helyett. Így a 10 bináris szám ekvivalens azzal a decimális számmal, amit kettőként ismerünk. Azért érdekel bennünket a bináris számrendszer, mert a számítógépekben levő mikroprocesszor ilyen formában kezeli a számokat. De míg a számítógépek bináris számokon léteznek, az egyesek és nullák hosszú sorozatait igen nehézkes és hosszadalmas lenne leírni. A megoldást a hexadecimális számok jelentik. Négy bináris számjegynek pontosan egy hexadecimális számjegy felel meg, így egy lényegesen tömörebb, az ember számára könnyebben értelmezhető ábrázolást kapunk.

Hexadecimális, azaz tizenhatos számrendszerben tizenhat számjegyre van szükségünk, ezért a megszokott tíz számjegyet 0-tól 9-ig ki kell bővítenünk még hat számjeggyel, megszokott jelölésük az ábécé első hat betűje, azaz A, B, C, D, E, F. A hexadecimális számokkal és ezek számítógépben történő ábrázolásával jobban megismerkedhetünk a *debug* **H** (Hexaritmetika) utasítása segítségével. Ez az utasítás kiszámítja két hexadecimális szám összegét és különbségét. Próbáljuk ki! Ellenőrizzük az eredményeket papíron!

Gyakoroljuk papíron az átalakítást tízes és tizenhatos számrendszerek között mindkét irányba, hogy egyből tudjuk megbecsülni egy hexa szám nagyságrendjét. Mi történt, ha ötjegyű számot próbáltunk beírni? Hát ha két elég nagy négyjegyű szám összegét számítottuk ki? Az ötjegyű szám beírása esetén hibaüzenetet kaptunk, míg az ötjegyű eredmény első számjegye egyszerűen hiányzott. E furcsa jelenségre magyarázatot kaphatunk, ha megismerjük a számok ábrázolásának módját a számítógépben.

A mikroprocesszor minden képessége ellenére meglehetősen buta, csak a 0 és 1 számjegyeket ismeri, így minden számot amit használ 0 és 1 számjegyek hosszú sorából kell összeraknia, ez a bináris számrendszer. A *debug* a számok hex formában való kiírásához egy rövid programot használ, amely a belső bináris számokat hexadecimálisra alakítja. A továbbiakban a bináris számokat a szám után írt „b” betűvel, míg a hexa számokat „h” betűvel jelöljük. Például:

$$1011b = Bh = 11$$

$$1111b = Fh = 15$$

1111b egyben a legnagyobb előjel nélküli négyjegyű bináris szám, míg 0000b a legkisebb. Tehát négy bináris számjeggyel 16 különböző számot tudunk kifejezni. Mivel éppen 16 hex számjegy van, így négy bináris számjeggyel tudunk kifejezni egy hex számjegyet. Egy kétjegyű hex szám, mint pl. a 4Ch = 0100 1100b, leírható nyolc bináris számjegy segítségével. Az egyes bináris számjegyeket „bit” néven ismerik, a fenti szám tehát nyolc bit hosszú. Egy nyolc bináris számjegyből álló csoport neve „byte”, míg egy 16 bitből, azaz két byte-ból álló sorozat elnevezése „szó”.

Most már láthatjuk, miért kényelmes a hexadecimális jelölés: két hex számjegy fér el egy byte-ban, négy egy szóban. Ugyanez nem mondható el a tízes számrendszerről. Ugyanezzel magyarázható az is, hogy nem sikerült öt számjegyű hexadecimális számot kiíratnunk a *debug*-gal, ugyanis a *debug* byte illetve szó hosszúságú számokat tud csak kezelni.

[Hexaritmetika gyakorló](#)

[Top](#)

[3] Negatív számok

Az előző példák során egy másik furcsaságra is felfigyelhettünk. 2-ből 3-at kivonva nem -1-et, hanem FFFFh-t kaptunk eredményként. Próbáljuk ki ismét ezeket az értékeket! Ha FFFFh-t tízes számrendszerre alakítjuk, 65535-öt kapunk eredménynek. Mi köze ennek az értéknek a -1-hez? A -H 5 FFFF parancs eredményeként 4-et és 6-ot kapunk, tehát az FFFFh -1-ként viselkedik. Próbáljuk meg papíron összeadni a fenti két számot:

$$\begin{array}{r} 0005h + \\ FFFFh \\ \hline 10004h \end{array}$$

Ha az ötödik számjegyként kapott 1-et nem vesszük figyelembe, (amint a *debug* teszi), megkaptuk a helyes eredményt. Tehát a „túlcsordulástól” eltekintve az FFFFh -1-ként viselkedik. Azért túlcsordulás (overflow) a neve, mert a szám most valójában öt számjegy hosszúságú, de a *debug* csak az utolsó négy számjegyet tartja meg.

Most akkor ez túlcsorduláshiba, vagy a válasz helyes? Tulajdonképpen igen és igen, mindkét kérdésre. Nem mondanak ezek azonban ellent egymásnak? Igazából nem, mert kétféleképpen értelmezhetjük ezeket a számokat. Tegyük fel, hogy FFFFh egyenlő 65535-tel. Ez egy pozitív szám, és egyúttal a legnagyobb szám, amit négy hex számjeggyel ki tudunk fejezni. Azt mondjuk, hogy az FFFFh egy előjel nélküli szám. Ebben az esetben az FFFFh-hoz 5-öt adva az eredmény 10004h, semmilyen más válasz nem helyes. Előjel nélküli számok esetén tehát egy túlcsorduláshiba lép fel.

Másrészt viszont az FFFFh-t negatív számként is értelmezhetjük, ahogy a *debug* is tette, amikor a **H** utasítást használtuk. FFFFh -1-ként viselkedik, amíg eltekintünk a túlcsordulástól. Valójában a 8000h és FFFFh közötti számok mind negatív számként viselkednek. Előjeles számok esetén a túlcsordulás nem hiba. A mikroprocesszor a számokat előjel nélküliként vagy előjelesként is képes kezelni, a választás joga a miénk.

Nézzük meg közelebbről a pozitív és negatív számok bináris alakját:

– pozitív számok:

$$\begin{array}{l} 0000h = 0000\ 0000\ 0000\ 0000b \\ \dots \\ 7FFFh = 0111\ 1111\ 1111\ 1111b \end{array}$$

– negatív számok:

$$\begin{array}{l} 8000h = 1000\ 0000\ 0000\ 0000b \\ \dots \\ FFFFh = 1111\ 1111\ 1111\ 1111b \end{array}$$

Észrevehetjük, hogy pozitív számok esetén a bal szélső bit (15. bit) mindig 0, negatív számok esetén pedig mindig 1. Ez a különbség hozza a mikroprocesszor tudomására, hogy mikor negatív egy szám: megnézi a 15. bitet, az előjelbitet.

Ezek a negatív számok a pozitívak ún. kettes komplementesei (kiegészítik az adott pozitív számot

10000h-ra). A számítógép a negatív számokat komplementer kódban ábrázolja. Pozitív és negatív számok kódjai között az átalakítást elvégezhetjük akár úgy, hogy az adott kódot kivonjuk 10000h-ból, akár formálisan, két lépésben: a binárisan felírt szám minden számjegyét „megfordítjuk” (0 helyett 1-et, 1 helyett pedig 0-t írunk), majd hozzáadunk 1-et.

Például: -3C8h komplementer kódját megkaphatjuk:

$$3C8h = 0000\ 0011\ 1100\ 1000b$$

első lépés:

$$1111\ 1100\ 0011\ 0111$$

majd

$$1111\ 1100\ 0011\ 0111+$$

$$\begin{array}{r} 1 \\ \hline \end{array}$$

$$-3C8h = 1111\ 1100\ 0011\ 1000b = FC38h$$

Ellenőrizzük a *debug* segítségével, 0-ból 3C8-at kivonva! Hasonlóképpen kaphatjuk meg egy negatív szám komplementes kódjából a neki megfelelő pozitív számot.

[Negatív számok gyakorló](#)

[Top](#)

[4] Regiszterek

A regiszterek kis memóriaterületek, amelyekben számok tárolhatók. Hasonlítanak a magas szintű programozási nyelvekben szereplő változókhoz, de nem teljesen azonosak azokkal. A mikroprocesszor rögzített számú regisztert tartalmaz, és ezek a regiszterek nem képezik a számítógép memóriájának részét (a mikroprocesszor alkotó elemei).

A *debug* **R** (regiszter) utasítása megjeleníti a képernyőn a regiszterek tartalmát. Próbáljuk ki! Az első négy – AX, BX, CX, DX – általános célú regiszterek, míg a többi – SP, BP, SI, DI, DS, ES, SS, CS és IP – különleges célú regiszterek. A regiszter nevét követő négyjegyű szám hex alakban látható. Tehát egy regiszter két byte, azaz szó hosszúságú (legalábbis a 16 bites mikroprocesszoroknál).

A 32, illetve 64 bites mikroprocesszorok regiszterei értelemszerűen 32, illetve 64 bitesek. A jobb áttekinthetőség kedvéért ebben a tutorialban a 16 bites regiszterekkel fogunk dolgozni. Így könnyebben tudjuk követni a regiszterek értékeinek változását.

Említettük, hogy a regiszterek hasonlítanak a változókhoz, tehát tartalmuk megváltoztatható. Ha a *debug* **R** utasítását egy regiszter neve követi, azt közöljük a *debug*-gal, hogy meg akarjuk tekinteni, majd változtatni az adott regiszter tartalmát. A parancs kiadása után megjelenik a regiszter tartalma, majd a következő sorban „:” jelzi, hogy a program várja az új értéket. Például:

```
-R AX
```

a gép válasza

```
AX 0000 :
```

A „:” után beírjuk az értéket, például

```
AX 0000 :3A7
```

Ha nem akarjuk a regiszter aktuális tartalmát megjeleníteni egy sorba is írhatjuk a fenti parancsot:

```
-R AX 3A7
```

Így bármely regiszter tartalmát tetszőlegesen megváltoztathatjuk. Az **R** utasítás segítségével ellenőrizhetjük a regiszterek új értékeit.

[Regiszterek gyakorló](#)

[Top](#)

[5] Memória

Most már be tudunk írni két számot az AX illetve BX regiszterbe. Hogyan mondhatjuk meg a processzornak, hogy adja össze őket és az eredményt őrizze meg az AX regiszterben? Beteszünk néhány számot a számítógép memóriájába. A legrégebbi személyi számítógép is legalább 640 Kb memóriával rendelkezett. E „hatalmas” memóriaterület egyik sarkába két byte-nyi gépi kódot teszünk. Ebben az esetben a gépi kód két bináris szám lesz, amelyek megmondják a processzornak, hogy adja a BX regisztert AX-hez. Utána, hogy lássuk mi történik, ezt az utasítást a *debug* segítségével végrehajtjuk.

De melyik részébe helyezzük a memóriának két byte-os utasításunkat, és hogyan mondjuk meg a processzornak, hogy hol keresse? A processzor valós üzemmódban a memóriát 64 Kb méretű részekre osztja, amelyeket szegmenseknek nevezünk. Többnyire egy szegmensen belüli memóriával foglalkozunk, de anélkül, hogy tudnánk, hol kezdődik a szegmens. Ezt a processzor memóriamegjelölő mechanizmusa teszi lehetővé.

A memóriában levő minden byte meg van jelölve egy számmal, 0-val kezdődően, növekvő sorrendben. A legnagyobb négyjegyű hex szám (egy regiszter kapacitása) 65535, tehát a 64K a címkék felső korlátja. Egy apró trükk alkalmazásával a processzor ennél lényegesen nagyobb memóriaterületet tud címezni: két számot használ, egyet a 64Kb-os szegmensek jelölésére, és egyet mindegyik byte vagy offset (eltolás) jelölésére a szegmensen belül. Mindegyik szegmens 16 byte többszörösénél kezdődik. Így a 16 bites processzor kezelni tudja az egy millió byte-ig (1Mb) terjedő memóriát. Ugyanez a mechanizmus érvényes a 32 bites processzorokra is, megfelelően változtatva a címezhető memória méretét.

Az általunk használt címek a szegmens elejétől számított offset (eltolás) címek. A címeket úgy írjuk, hogy megadjuk a szegmensszámot, amelyet a szegmensen belüli offset követ. Például a 3756:0100 azt jelenti, hogy a 100h offsetnél vagyunk a 3756h szegmensen belül. Egyelőre a *debug* gondoskodik róla, hogy egy szegmensben dolgozhassunk, a címeknél csak az eltolást adjuk meg. E címek mindegyike egy szegmensen belüli byte-ot jelöl, és a címek növekvő sorrendűek.

Két byte-os utasításunk kiírva a BX és AX összeadására így néz ki: ADD AX, BX. Ezt az utasítást a 100h és 101h memóriarekeszekbe írjuk, abba a szegmensbe, amelyet a *debug* éppen használ. Amikor az ADD utasításunkra hivatkozunk, azt mondjuk, hogy a 100h címen van, mivel ez az utasítás első byte-jának a helye. A memória megtekintésére és megváltoztatására az **E** (Enter, azaz beírás) parancs használható. Használjuk ezt a parancsot az ADD utasítás két byte-jának beírására a következő módon:

-E 100

beírása után megjelenik az aktuális cím (szegmens:offset) és a jelenlegi értéke, majd a „,” után beírhatjuk az új értéket

xxxx: 0100 xx.01

-E 101

xxxx: 0101 yy.D8

A 01h és D8h számok az xxxx:0100 és xxxx:0101 memóriahelyeken az ADD utasítás x86-os gépi kódú megfelelői. A szegmensszám, amit itt xxxx-szel jelöltünk, alkalmanként változik, de ez a programunkat nem befolyásolja. Ugyanígy a *debug* különböző kétjegyű számot jelenít meg mindegyik **E** utasításnál (az előbbieken xx ill. yy-nal jelöltük). Ezek a számok a *debug* által kiválasztott szegmens 100h és 101h offset címein levő memóriahelyek régi tartalmai – azaz a számok a *debug* indítása előtt futtatott program által a memóriában hagyott adatok. Próbáljuk ki a

memória írását!

[Memória gyakorló](#)

[Top](#)

[6] Összeadás

Most már be tudjuk állítani a regiszterek tartalmát, azaz be tudjuk írni az operandusokat, és be tudjuk írni a memóriába az összeadás utasítást gépi kódban. Ahhoz, hogy végrehajthassuk az összeadást, még meg kell mondanunk a processzornak, hogy hol keresse az utasítást.

A processzor a soron következő utasítás címét két speciális regiszterben, a CS és IP regiszterekben keresi, amelyeket az előző regiszterkiírásnál láthattunk. A szegmensszám a CS-ben (Code Segment) van. Ezt a *debug* már be is állította. A cím másik része, az offset az adott szegmensben, az IP (Instruction Pointer) regiszterben van. Az IP regisztert utasításunk kezdőcíme – $IP = 100h$ – állítva mondhatjuk meg, hogy hol keresse a processzor az utasítást. De ha megnézzük, az IP már $0100h$ értékű. Ravaszok voltunk: a *debug* az IP értékét indításkor $100h$ -ra állítja be. Ezért akarattal választottuk az $100h$ címet az első utasításunk kezdőcímeül, így kiküszöbölhettük az IP regiszter külön állítását. Ezt a megoldást érdemes megjegyezni!

Most, hogy az utasítást a helyére tudjuk írni és a regisztereket be tudjuk állítani, megmondjuk a *debug*nak, hogy hajtsa végre egyetlen utasításunkat. A *debug* **T** (Trace – nyomkövetés) utasítását használjuk, amely egy utasítást hajt végre, majd kiírja a regiszterek tartalmát. Minden egyes végrehajtás után az IP-nek a következő utasításra kell mutatnia. Ebben az esetben $102h$ -t mutat. Nem írtunk utasítást a $102h$ helyre, így a regiszterkiírás utolsó sora valamely korábbi program utasítását tartalmazza. Írjunk be egy utasítást és kövessük nyomon végrehajtását a **T** paranccsal. Ha újra **T** parancsot adunk, ez a soronkövetkező ($102h$ címen levő) utasítást hajtja végre, amit egyelőre még nem mi kértünk.

Ha az előző összeadást meg akarjuk ismételni, még egyszer hozzá akarjuk adni BX értékét AX-hez, akkor ismét $100h$ -ra kell állítsuk az IP regisztert egy **R** parancs segítségével. Próbáljunk ki néhány összeadást!

[Összeadás gyakorló](#)

[Top](#)

[7] A négy alapművelet

Amint az összeadásnál láthattuk, a processzor két regiszter tartalmát adja össze és az eredményt az első regiszterben őrzi meg. Ez a többi alapműveletre is érvényes. Az operandusok regiszterekben vannak, az eredményt szintén egy vagy két regiszterben kapjuk meg. Amikor az ADD utasítás két byte-ját beírtuk, kétszer használtuk az **E** parancsot: egyszer a 0100h címre írtuk be a 01h értéket, majd a 0101h címre a D8h értéket. A módszer működött, de lehetőségünk van arra is, hogy ezt egyetlen **E** paranccsal megtegyük. Ha az első byte beírása után <Enter> helyett szóközkaraktert írunk, megjelenik a következő byte tartalma és folytathatjuk a beírást több byte-on keresztül, az értékeket szóközzel elválasztva. A bevitelt <Enter>-rel fejezzük be.

A kivonás (**SUB** AX, BX) kódja 29D8h. Amint láthatjuk ez is egy két byte-os utasítás. Próbáljuk egyetlen **E** paranccsal beírni. Hatására a processzor az AX regiszter tartalmából kivonja a BX regiszter tartalmát, és az eredményt az AX regiszterben őrzi meg. Próbáljunk a második byte-nak D8h helyett más értéket adni. Melyik regiszterekre vonatkozik az utasítás ezekben az esetekben? Ellenőrizhetjük az **R** parancs segítségével, a regiszterek alatti sor. Eddigi számolásainkat szavakkal végeztük, azaz négy hex számjeggyel. Vajon képes-e a mikroprocesszor byte-okkal is számolni? A válasz: igen. Mivel egy szó byte-okból tevődik össze, így mindegyik általános célú regiszter két byte-ra osztható, amelyeket felső byte-nak (high byte – az első kétszámjegy) és alsó byte-nak (low byte – a második két hex számjegy) nevezünk. E regiszterek mindegyikére a betűjelével hivatkozhatunk (A-tól D-ig), amelyet szó esetén X, felső byte esetén H, alsó byte esetén L követ. Így például DL és DH byte regiszterek, míg DX egy szóregiszter.

Próbáljuk ki a byte méretű számtant az **ADD** utasítással! Írjuk be a 00h és C4h két byte-ot a 0100h címtől kezdve! A regiszterkiírás alatt az ADD AH, AL utasítást láthatjuk, amely összeadja az AX regiszter két byte-jának tartalmát, és a felső byte-ba, az AH-ba helyezi az eredményt. Hasonló képpen végezhetjük a kivonást is byte-okkal. Például a SUB AH, BL kódja 28DCh. Hatására a processzor az AH regiszter tartalmából kivonja a BL regiszter tartalmát és az eredményt az AH regiszterben őrzi meg. Próbáljuk meg a fenti utasításokat úgy, hogy a második byte-ot módosítjuk. Melyik regiszterekre vonatkoznak így az utasítások? A *debug* nem teszi lehetővé, hogy az **R** paranccsal egy byte-os regisztert módosítsunk, így mindig a szó hosszúságú regisztert kell beírjunk, akkor is ha byte-os utasításhoz készítjük azt elő. A szorzási művelet neve a MUL, és a gépi kód az AX és BX összeszorzására F7E3h. Ezt kell beírni a memóriába, de előbb ejtsünk néhány szót a szorzásról! Hol tárolja a MUL utasítás az eredményt? Az AX regiszterben? Nem egészen; itt óvatosnak kell lennünk. Két 16 bites szám szorzásakor az eredmény 32 bites lehet, így a MUL utasítás két regiszterben, DX-ben és AX-ben tárolja azt. A felső 16 bit a DX regiszterben van, míg az alsó 16 bit az AX-ben. Ezt regiszterkombinációt időnként DX:AX-nek jelöljük.

Térjünk vissza a *debug*-hoz. Írjuk be a szorzás utasítást, az F7E3h értéket a 0100h címre, és állítsuk be az AX és BX regisztert, az AX-nek adjunk négyjegyű értéket. A regiszterkiírásban a **MUL** BX utasítást látjuk, az AX regiszterre való bárminemű utalás nélkül. Szavak szorzásakor a processzor mindig az utasításban szereplő regiszter tartalmát szorozza az AX regiszterrel és az eredményt a DX:AX regiszterpárban tárolja. Használjuk a *debug*-ot az utasítás nyomon követésére. Végezzük el az adott műveletet kézzel is. Próbáljuk ki különböző kisebb és nagyobb értékekkel! Kövessük figyelemmel a DX regiszter változását a különböző esetekben!

Byte-ok szorzása hasonlóan történik. Két 8 bites szám szorzásának eredménye legfeljebb 16 bites szám lehet. A byte szintű szorzás az egyik operandust mindig az AL regiszterből veszi és az eredményt mindig az AX regiszterben őrzi meg. Szorozzuk össze az AL regisztert a BL-lel. A MUL BL utasítás gépi kódja: F6E3h. Kísérletezzünk különböző értékekkel, kézzel is elvégezve a szorzásokat. Mi a helyzet az osztással? Amikor osztunk a processzor megőrzi mind az eredményt, mind a maradékot. Mint a MUL, a **DIV** is megkérdezés nélkül használja a DX:AX regiszterpárt. Ha

szó hosszúságú az osztó, az osztandó mindig a DX:AX regiszterpárban van, a hányados az AX regiszterbe, míg a maradék a DX regiszterbe kerül. A `DIV BX` gépi kódja `F7F3h`. Írjuk be és próbáljuk ki különböző nagyságú operandusokkal! Mi történik, ha egy nagy számot (például `DX=1234h`, `AX=5678h`) egy kis számmal (pl. `BX=100h`) osztunk?

Ha az osztó szó hosszúságú regiszter, a processzor az osztandót mindig a DX:AX regiszterpárból veszi, akkor is, ha az osztandó nem hosszabb 16 bit-nél. Ebben az esetben le kell nullázni a DX regisztert, különben az ott talált „hulladékot” az osztandó magasabb helyiértékű 16 bit-jének tekinti a processzor, és az eredmény lényegesen el fog térni az általunk elvárttól. A szorzással ellentétben, ahol két 16 bit-es szorzótényező szorzata nem lehet 32 bit-nél hosszabb, az osztásnál előfordulhat, hogy a hányados hosszabb 16 bit-nél (nagy osztandó, kicsi osztó). Ilyenkor „0-val való osztás” hibát kapunk.

Ha az osztó byte hosszúságú, az osztandó az AX regiszterben kell legyen, a hányadost az AL regiszterben kapjuk meg, a maradékot pedig az AH-ban. A `DIV BL` kódja: `F6F3h`. A fent leírt szorzás és osztás előjel nélküli egész számokra vonatkozik. Előjeles számok szorzására és osztására az **IMUL** illetve **IDIV** utasításokat használhatjuk, melyek hasonló képpen működnek.

[A négy alpművelet gyakorló](#)

[Top](#)

[8] Megszakítások

A négy alapműveletet el tudjuk már végeztetni a számítógéppel, csak arra kell még rávegyük, hogy ki is írja az eredményt. Lássuk először, hogyan íráthatunk ki egy karaktert. Az **INT** utasítás segítségével utasíthatjuk a DOS-t, hogy egy karaktert írjon ki a képernyőre. Az INT utasítás meghív egy eljárást, amely elvégzi a kiírást. Mielőtt megtanuljuk, hogyan működik az INT, fussunk végig egy példán! A *debug*-ban tegyünk 200h-t az AX regiszterbe és 41h-t a DX-be. Az INT utasítás a DOS funkciókra INT 21h – gépi kódban CD21h. Tegyük ezt a két byte-os utasítást a memóriába az 100h címtől kezdődően. Az **R** paranccsal ellenőrizzük, hogy az utasítás valóban az INT 21h. Kövessük nyomon végrehajtását a **T** paranccsal

A DOS kiírja az A karaktert, majd visszaadja a vezérlést rövid programunknak. Próbáljuk ki! Vajon honnan tudta a DOS, hogy az „A” karaktert jelenítse meg? Az AH regiszterben levő 02h mondta meg neki, hogy egy karaktert jelenítsen meg. Az AH-ban egy másik szám egy másik művelet végrehajtására szólítja fel a DOS-t. A DOS a DL regiszterben levő számnak megfelelő karaktert írja ki a képernyőre, ez a szám a kiírandó karakter ASCII kódja. A 41h az „A” karakter ASCII kódja.

Ha az AX regiszterbe a 4C00h értéket tesszük (az AH értéke 4Ch lesz) a DOS megszakítás egy másik funkcióját kapjuk, amely megmondja a DOS-nak, hogy ki akarunk lépni a programunkból, hogy a DOS vehesse át a vezérlést. Esetünkben az INT 21h a *debug*-nak adja vissza a vezérlést, hiszen programjainkat a *debug*-ból indítjuk, nem a DOS-ból. Írjuk be a 4C00h értéket az AX regiszterbe, állítsuk vissza az IP regisztert 100h értékre, majd indítsuk a **G** paranccsal. A **G** parancs az egész programot végrehajtja és visszatér a kezdethez. Az IP értéke újra 100h, ahol elkezdjük. Ellenőrizzük a regisztereket!

[Megszakítások gyakorló](#)

[Top](#)

[9] Programok beírása

Írjuk be a 100h címtől kezdve az INT 21h, ADD AH,DL és INT 21h (CD21h 00D4h CD20h) utasításokat egymás után. (ezentúl minden programot az 100h címnél kezdünk). Amíg csak egy utasításunk volt, „kilistázhattuk” az **R** paranccsal, most azonban három utasításunk van. Ezek megtekintésére az **U** (Unassemble – visszafordít) parancsot használjuk. Az első három utasítást felismerjük, ezeket most írtuk be. A többi utasítás csak maradék a memóriában.

Most töltjük fel az AH regisztert 02h-val, a DL regisztert pedig 4Ah-val („J” karakter kódja), majd egyszerűen gépeljük be a **G** parancsot, hogy lássuk a karaktert. Ezentúl programjaink többsége egynél több utasítást tartalmaz, és e programok megjelenítéséhez az **U** parancsot használjuk.

Eddig programjaink utasításait közvetlenül számok formájában írtuk be, mint a CD21h. De ez nagy munka és van egy sokkal egyszerűbb módja az utasítások beírásának. Az **U** (unassemble) parancs mellett a *debug* tartalmaz egy **A** (Assemble – fordít) parancsot is, amely lehetővé teszi, hogy egyenesen mnemonikus, azaz ember számára érthető formában írjunk be utasításokat. Így ahelyett, hogy azokat a rejtélyes számokat írnánk be a rövid programunkhoz, használhatjuk az **A** parancsot a következők beírására:

```
-A 100
xxxx:0100 INT 21
xxxx:0102 ADD AH,DL
xxxx:0104 INT 20
xxxx:0106
-
```

Amikor befejeztük az utasítások beírását, csak az Enter billentyűt kell lenyomni, és a *debug* prompt újra megjelenik.

Az **A** utasítás mondta meg a *debug*-nak, hogy az utasításokat mnemonikus alakban akarjuk beírni. A 100 azt jelenti, hogy a következő utasításokat a 100h címtől kezdve akarjuk írni. Noha idáig a *debug*-ot használtuk, programjainkat nem mindig vele fogjuk futtatni. Általában egy program maga állítja be az AH és DL regisztereket egy INT 21h utasítás előtt. Ehhez egy másik, a MOV utasítással ismerkedünk meg.

Hamarosan a **MOV** utasítással visszük be a számokat az AH és DL regiszterekbe. Először azonban azt tanuljuk meg, hogyan lehet a MOV segítségével a regiszterek között mozgatni a számokat. Tegyük 1234h-t az AX-be, ABCDh-t a DX-be. Most írjuk be az **A** paranccsal a MOV AH,DL utasítást. Ez a DL-ben levő számot az AH-ba mozgatja, azaz egy másolatát elhelyezi az AH regiszterbe; a DL nem változik. Próbáljuk ki! Végrehajtás előtt ellenőrizzük a regisztereket! Noha van néhány korlát, a MOV utasítást használhatjuk arra, hogy számokat más regiszterpárok között másoljunk. Például a MOV AX,BX utasítással szavakat másolhatunk, a BX regiszterből az AX-be. A MOV utasítás mindig szó és szó, vagy byte és byte között működik, sohasem szavak és byte-ok között.

A MOV egy másik formájával számokat vihetünk be regiszterbe. Például a MOV AH,02 a 02 értéket helyezi az AH regiszterbe, anélkül, hogy hatással lenne az AL regiszterre. Vigyünk a MOV utasítással különböző értékeket a regiszterekbe. Ne felejtsük el az IP-t beállítani! Most illesszük össze a tanultakat, és írjunk meg egy „hosszabb” programot. Ez egy csillagot ír ki önállóan, anélkül, hogy állítanunk kellene a regisztereket (AH és DL):

```
MOV AH,02
MOV DL,2A
INT 21
MOV AH,4C
INT 21
```

Írjuk be a programot az **A** paranccsal és ellenőrizzük **U**-val, hogy helyes-e. Győződjünk meg róla, hogy az IP 100h címre mutat-e, majd a **G** paranccsal futtassuk a programot! A képernyőn meg kell jelennie a * karakternek. Most, hogy már van egy önálló programunk, írjuk ki a lemezre egy .COM programként, hogy egyenesen a DOS-ból végrehajthassuk! Egy .COM programot a DOS-ból a nevének begépelésével futtathatunk. Mivel programunknak nincs neve, adjunk neki egyet!

A *debug* **N** (Name) parancsa nevet ad egy állománynak, mielőtt a lemezre írjuk. Írjuk be:

```
-N CSILLAG.COM
```

Ez a parancs nevet ad az állománynak, de nem írja ki a programot a lemezre. Utána a *debug*-nak egy byte számot kell adni, megmondva a programunkban levő byte-ok számát, hogy tudja mekkora memóriaterületet akarunk beírni a file-ba. Ha megnézzük a programunk szétszedett listáját (**U**), láthatjuk, hogy öt kétbyte-os utasításunk van, tehát 10 byte hosszú. (A programunk utáni első címből kivonunk 100h-t). Ha már tudjuk a byte-jaink számát, azt valahova el kell tenni. A *debug* a BX:CX regiszterpárt használja a file hosszára, így CX-be Ah-et, BX-be 0-t téve megmondjuk a *debug*-nak, hogy programunk 10r byte hosszú. Ha megadtuk a file nevét és hosszát, kiírhatjuk a lemezre a **W** (Write) parancs segítségével:

```
-W
```

Most van a lemezen egy CSILLAG.COM állomány, amit DOS-ban futtathatunk. Ehhez egyszerűen gépeljük be a nevét, és a képernyőn megjelenik egy *.

[Programok beírása gyakorló](#)

[Top](#)

[10] Karakterlánc kiírása

Az INT 21h megszakítással egy karakter helyett egy egész karakterláncot is ki tudunk íratni, mégpedig úgy, hogy az AH regiszterbe egy másik műveletkódot teszünk. Karakterláncunkat a memóriába kell töltenünk, és meg kell mondanunk a DOS-nak, hogy hol találja meg ezt a karakterláncot. Már láttuk, hogy a 02h funkciószám az INT 21h-nál egy karaktert ír ki a képernyőre. Egy másik funkció, a 09h egy egész sor karaktert ír ki, és csak akkor hagyja abba, ha „\$” jelet talál a sorban. Tegyük egy karaktersort a memóriába! A 200h címnél kezdjük, hogy a sor ne keveredjen a programunk kódjával! A gyakorló ablakban megvan a szöveg. Az utolsó beírt szám a 24h lesz, a „\$” jel ASCII kódja, ez mondja meg a DOS-nak, hogy itt a karaktersor vége. A következő programot futtatva meglátjuk, mit tartalmaz a szöveg:

```
MOV AH,09
MOV DX,0200
INT 21
MOV AH,4C
INT 21
```

200h a karakterlánc kezdőcíme, és a 200h DX regiszterbe töltésével megmondjuk a DOS-nak, hogy hol keresse ezt a karaktersort. Írjuk be az **A** parancssal, az **U**-val ellenőrizzük, majd **G**-vel futtassuk a fenti programocskát. Most, hogy már beírtunk karaktereket a memóriába, ideje megismernünk egy másik *debug* parancsot, a **D**-t (Dump – memóriakiírás). A **D** kiírja a memória tartalmát a képernyőre, hasonlóan ahhoz, ahogyan az **U** kilistázza az utasításokat. Ugyanúgy, ahogy az **U** parancsnál, egyszerűen írjunk egy címet a **D** parancs után, amely megmondja a *debug*-nak, honnan kezdje a kiíratást. Például írjuk be a **D 200** parancsot az előbb beírt karakterlánc kiíratására. Minden címpár után 16 db hex byte-ot látunk, amelyet a byte-ok ASCII karakter megfelelője követ.

Ahol pontot látunk az ASCII ablakban, az vagy pont, vagy olyan különleges karaktert jelöl, amelyet a *debug* nem ismer fel (256 lehetséges karakterből csak 96-ot ismer fel). A továbbiakban a **D** parancsot használjuk a bevitt adatok ellenőrzésére.

[Karakterlánc kiírása gyakorló](#)

[Top](#)

[11] Átviteljelző bit (carry flag)

A hexaritmetikával történő ismerkedés során láttuk, hogy ha 1-et adunk hozzá FFFFh-hoz, 10000h-t kellene kapnunk, de mégsem ez történik. Csak a jobboldali négy hex számjegy fér be egy szóba; az 1 már nem. Azt is megtudtuk, hogy ez az 1 az ún. túlsordulás, és nem vész el. De akkor hová tűnik? Egy jelzőbit (flag) nevű valamibe, jelen esetben az átviteljelzőbe (carryflag), azaz CF-be kerül. A jelzők egybites számokat tartalmaznak, így tartalmuk vagy egy vagy nulla. Ha tovább kell vinnünk egy egyest az ötödik hexa számjegybe, akkor az az átviteljelzőbe kerül.

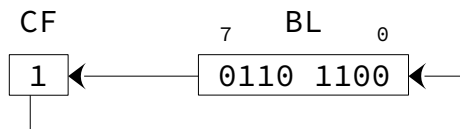
Írjuk be ismét az `ADD AX, BX` utasítást és tegyünk FFFFh-t AX-be, és 1-et BX-be, majd kövessük nyomon az `ADD` utasítást. A *debug R* képernyőjének alján látni fogunk nyolc betűpárt. Ezek közül az utolsó – amely vagy NC vagy CY – az átviteljelző. Most, mivel az összeadás 1 túlsordulást eredményezett, látható, hogy az átviteli állapot CY (carry – átvitel). Az átvitelbit most 1 (vagy másképpen mondva be van állítva).

Annak ellenőrzésére, hogy valóban egy tizenhetedik bitet tárolunk itt, adjunk hozzá az AX-ben levő nullához 1-et az `ADD` utasítással. Az állapotjelzőre minen egyes összeadás hatással van, és most nem kell túlsordulásnak lennie, így az állapotjelzőnek új értéket kell kapnia. Valóban, az átvitel nulla lesz, ahogyan az NC jelzi a regiszterkiírás alján, ami a nincs átvitel (no carry) megfelelője. Hogy lássuk az átvitelinformáció hasznát, nézzük most át a bináris számok kiírásának feladatát. Egyszerre csak egy karaktert íratunk ki, és egyenként akarjuk leszedni a biteket a számunkról, balról jobbra. Például az első kiírandó karakter az 1000 0000h számnál az egyes lenne. Ha ezt az egész byte-ot egy hellyel balra mozdítanánk, az egyest az átviteljelzőbe ejtve és egy 0-t adva a jobb oldalra, majd az egész folyamatot ismételnénk a további számjegyekre, az átviteljelző leszedetné a bináris számjegyeinket. Ezt megtehetjük egy új utasítással, amit **RCL**-nek nevezünk (Rotate Carry Left – átvitel forgatás balra).

Működésének bemutatásához írjuk be a következő utasítást:

`RCL BL, 1`

Ez az utasítás a BL-ben levő byte-ot egy bittel balra forgatja (ezért az „1” az utasításban), és ezt az átviteljelzőn keresztül teszi. Az utasítást azért nevezzük forgatásnak, mert a RCL a bal szélső bitet az átviteljelzőbe viszi, míg az éppen az átviteljelzőben levő értéket átviszi a jobb szélső (0) bitpozícióba. A folyamat közben a többi bit is elmozdul, azaz balra forog. Megfelelő számú forgatás után (17 egy szóhoz, 9 egy byte-hoz) a bitek visszajutnak eredeti pozíciójukba, és visszakapjuk az eredeti számot.

Tegyünk B7h-t a BX regiszterbe, majd kövessük nyomon több alkalommal a forgatás utasítást. Az eredményeket bináris formába alakítva a következőket látjuk:

átvitel	BL regiszter				átvitel	BL regiszter			
NC 0	1011	0111b	B7h	eredeti szám	NC 0	1110	1011b	EBh	
CY 1	0110	1110b	6Eh		CY 1	1101	0110b	D6h	
NC 0	1101	1101b	DDh		CY 1	1010	1101b	ADh	
CY 1	1011	1010b	BAh		CY 1	0101	1011b	5Bh	
CY 1	0111	0101b	75h		CY 0	1011	0111b	B7h	9. forgatás

Az első forgatáskor a 7. bit átmegy az átviteljelzőbe, az átviteljelző tartalma pedig átlép a BL 0. bitpozíciójába, míg az összes többi bit egy pozícióval balra vándorol. A további lépésekben a forgatás folytatásával a bitek tovább vándorolnak balra, kilenc forgatás után pedig újra az eredeti szám van a BL regiszterben.

Egyre közelebb kerülünk bináris számokat kiíró programunk befejezéséhez, de még hiányzik néhány építőkocka. Lássuk, hogyan alakíthatjuk az átviteljelzőben levő bitet a 0 vagy 1 karakterekké? A normál ADD utasítás, mint pl. `ADD AX, BX` egyszerűen összeadja a két számot. Egy másik utasítás, az **ADC** (Add with Carry – összeadás átvitelrel) három számot ad össze: a két számot, mint az előbb, plusz az egy bitet az átviteljelzőből. Ha belenézünk az ASCII táblába, láthatjuk, hogy a 30h a „0” karakter és 31h az „1” karakter kódja. Így, a 30h-hoz hozzáadva az átviteljelzőt a „0” karaktert kapjuk, ha az átvitel üres, és az „1” karaktert, ha az átvitel beállított. Tehát, ha a DL=0 és az átviteljelző be van állítva (1), végrehajtva az:

`ADC DL, 30`

utasítást, a DL-hez (0) hozzáadunk 30h-t („0”) és 1h-t (átviteljelző), így 31h-t („1”) kapunk, vagyis egy utasítással átalakítjuk átvitelünk értékét egy kiírható számjeggyé.

[Átviteljelző bit \(carry flag\) gyakorló](#)

[Top](#)

[12] Ciklus képzése

Gyakran szükségünk van bizonyos utasításcsoport ismétlésére. Ezt az előzőfejezetben úgy oldottuk meg, hogy az RCL BX, 1 utasítást 9-szer írtuk be. Ennek elkerülésére használjuk a ciklus, azaz **LOOP** utasítást. A LOOP-nak meg kell mondanunk, hányszor szaladjon végig a cikluson. Ezt úgy tehetjük meg, hogy az ismétlések kívánt számát a CX regiszterbe tesszük. A ciklus minden végrehajtásakor a processzor levon egyet a CX-ből, és amikor a CX értéke nulla lesz, a LOOP befejezi a ciklust.

Miért a CX regiszter? A C a CX-ben a Count (számlálás) rövidítése. Ez a regiszter általános célú regiszterként is megfelel, de gyakran más utasításokkal együtt használjuk, ha utasításokat akarunk ismételni.

A LOOP utasítás bemutatására írjunk egy rövid programot, amely a BX regisztert 4-szer balra forgatja, a BL első 4 bitjét átforgatva BH-ba.

```
100  MOV  BX,006C
103  MOV  CX,0004
106  RCL  BX,1
108  LOOP 0106
10A  MOV  AH,4C
10C  INT  21
```

A ciklus az 106h címnél kezdődik (RCL BL, 1), és a LOOP utasítással ér véget. A LOOP utasítást követő szám (106h) a ciklus kezdőcíme. Amikor a programot futtatjuk a LOOP levon egyet a CX-ből, majd az 106h címre ugrik, ha a CX nem nulla. A RCL BX, 1 utasítást itt 4-szer hajtjuk végre, mert a CX értékét a ciklus előtt 4-re állítottuk be. A programot lépésenként végrehajtva követhetjük a CX regiszter változását. Ha egyszerűen G-vel hajtjuk végre a programot nem észlelünk semmit, mert a G a program befejezésekor visszaállítja a regisztereket az eredeti állapotba. Ha mégis szeretnénk egyben végigfuttatni programunkat, a G 10C parancsot használjuk, így leállva az INT 21h előtt. Ekkor láthatjuk a regiszterek új értékét.

[Ciklus képzése gyakorló](#)

[Top](#)

[13] Bináris szám kiírása

Láttuk már, hogyan vehetjük sorba a bináris számjegyeket, és hogyan alakíthatjuk őket ASCII karakterekké. Ha ezt kiegészítjük a számjegyeink kiírására szolgáló INT 21h utasítással, programunk elkészült.

```
100  MOV AH,02
102  MOV CX,0008
105  MOV DL,00
107  RCL BL,1
109  ADC DL,30
10C  INT 21
10E  LOOP 105
110  INT 20
```

Láttuk, hogyan működnek külön-külön a részek, most pedig összeraktuk őket. A BL regisztert forgatjuk (a RCL BL,1 utasítással), hogy sorba leszedjük a biteket a számról, tehát töltjük be azt a számot a BL-be, amelyet bináris formában akarunk kiírni, majd futtassuk a programot a G parancssal. Az INT 20h utasítás után a G parancs visszaállítja a regisztereket eredeti formájukba, így BL értéke még mindig az a szám, amelyet binárisan kiírva látunk. Az első utasítás az AH értéket állítja be 02-re az INT 21h híváshoz (a 02 azt mondja meg a DOS-nak, hogy a DL-ben levő karaktert írja ki). Az ADC DL,30h utasítás a programban átalakítja az átviteljelzőt egy nulla vagy egyes karakterre (előzőleg a MOV DL,0h utasítás a DL értékét nullára állítja). Ha kíváncsi arra, mi történik a program futása közben, kövesse nyomon! Tartsa fejen azonban, hogy érdemes kissé vigyázni a T parancssal való egyenkénti lépegetéssel! A program tartalmaz egy INT 21h utasítást, és (ahogy láttuk az INT 21h-val való első találkozásnál) a DOS elég sok munkát végez ezzel az egyetlen utasítással. Ezért nem használható a T az INT 21h-val.

A többi utasítás, a végső INT 21h kivételével, ennek ellenére nyomonkövethető. A nyomkövetés közben minden alkalommal, amikor a ciklus az INT 21h utasításhoz ér, írjuk be a G 10E parancsot. A G parancs, ha cím követi, megmondja a *debug*-nak, hogy folytassa a program futtatását, de álljon meg, amikor az IP eléri a megadott címet. A szám, amelyet a G utasítás után beírunk a töréspont (breakpoint) nevet viseli és nagyon hasznos, amikor egy program belső működését akarjuk megismerni. Akár végigpróbáltuk a program nyomonkövetését, akár nem, láthatjuk, hogy egy G 10E-hez hasonló utasítás enged átlépni egy olyan INT utasításra, amely mondjuk a 10Ch címen kezdődik. Ez azonban azt jelenti, hogy minden alkalommal, amikor egy INT utasítást nyomon akarunk követni, tudnunk kell a következő utasítás címét. Létezik egy *debug* utasítás, amely nagyon leegyszerűsíti egy INT utasítás nyomon követését. A P (Proceed – folytassa) parancs elvégzi helyettünk az egész munkát (nem követi nyomon a meghívott eljárást vagy ciklust). Kövessük nyomon az egész programot, de ha elérjük az INT 21h utasítást G 10E helyett írjuk a P parancsot.

A P parancsot gyakran fogjuk használni, mivel ez a legkényelmesebb mód olyan utasítások nyomon követésére (mint pl. az INT), amelyek hosszabb eljárásokat hívnak meg (pl. DOS rutinokat).

[Bináris szám kiírása gyakorló](#)

[Top](#)

[14] Állapotjelző bitek

Az előbbi fejezetekben már megtudtunk valamit az állapotjelző bitekről, és megvizsgáltuk az átviteljelzőt, ami vagy CY vagy NC jelöléssel volt kiírva a *debug R* képernyőjén. A többi jelzők, amelyek ugyanennyire hasznosak, az előző aritmetikai utasítások állapotát követik figyelemmel. Összesen nyolc van belőlük, és majd akkor tanuljuk meg használatukat, ha szükség lesz rájuk. Emlékezzünk vissza, a CY azt jelenti, hogy az átviteljelző 1, azaz be van állítva, az NC pedig azt, hogy az átviteljelző 0. Az összes jelzőnél az 1 jelentése igaz, míg a 0-é hamis. Például, ha egy SUB utasítás eredménye 0, a nullajelző (zero flag) nevű jelző értéke 1 (igaz) lenne, és ez az R képernyőn ZR (zero – nulla) jellel látszana. Egyéb esetben a nullajelző értéke NZ-re (not zero – nem nulla) lenne visszaállítva.

Lássunk egy példát, amely ellenőrzi a nullajelző működését. A SUB utasítást használjuk két szám kivonására. Ha a két szám egyenlő, az eredmény nulla, és a nullajelző ZR formában jelenik meg a képernyőn. Írjuk be a SUB AX, BX utasítást, és kövessük nyomon néhány különböző számmal. Figyeljük meg, hogy ZR vagy NZ jelenik-e meg a képernyőn. Ha kivonunk egyet nullából, az eredmény FFFFh, ami a kettes komplementum formában -1. Az **R** képernyő alapján meg tudjuk-e mondani egy aritmetikai művelet eredményéről, hogy pozitív vagy negatív? Igen, egy másik jelző, az előjeljelző (sign flag) értéke 1, ha egy eredmény egy negatív kettes komplementum szám. Az **R** képernyőn NG (negatív) illetve PL (pozitív) formában jelenik meg. Egy másik új jelző, ami érdekelhet bennünket, a túlsordulásjelző (overflowflag), ami az OV (Overflow – túlsordulás) és az NV (No overflow – nincs túlsordulás) állapotokat veheti fel. A túlsordulásjelző akkor van beállítva, ha az előjelbit olyankor változik, amikor nem kellene. Például, ha két pozitív számot, mint a 7000h és a 6000h, összeadunk, egy negatív szám, D000h (azaz -12288) az eredmény. Ez hiba, mert az eredmény túlsordul a szón. Az eredménynek pozitívnak kellene lennie, de nem az, így a processzor beállítja a túlsordulásjelzőt. (Emlékezzünk, ha előjel nélküli számokkal dolgoznánk, ez nem lenne hiba, és akkor figyelmen kívül hagynánk a túlsordulásjelzőt.)

Próbálkozzunk több számmal, hogy megbizonyosodjunk arról, be tudjuk-e állítani, majd újraállítani a jelzők mindegyikét, egészen addig, míg biztosak nem leszünk a dolgunkban. Most már készen állunk, hogy megnézzünk egy sor más utasítást, amelyeket feltételes ugrás utasításokként ismerünk. Ezek lehetővé teszik számunkra, hogy az állapotjelzőket az eddig megismerteknél kényelmesebben ellenőrizhessük. A JZ utasítás (Jump if zero – ugrás nulla esetén) új címre ugrik, ha az előző aritmetikai művelet eredménye nulla volt. Így ha egy SUB utasítást pl a JZ 15A utasítás követ, a kivonási művelet nulla eredménye esetén a processzor az 15Ah címre ugrik, és az ott található utasításokat kezdi elvégrehajtani ahelyett, hogy a következő utasítást venné. A JZ utasítás ellenőrzi a nullajelzőt (zero flag), és ha be van állítva (ZR) egy ugrást hajt végre. A JZ ellentéte a JNZ (Jump if not zero – ugrás, ha nem nulla). Nézzünk egy egyszerű példát, ami a JNZ utasítást tartalmazza, és vonjunk ki egyet egy számból, amíg az eredmény nulla nem lesz:

```
100: SUB AL,01
102: JNZ 0100
104: INT 20
```

Az AL regiszterbe kis számot tegyünk, hogy csak néhányszor kelljen a cikluson végigmennünk, majd kövessük nyomon a programot lépésenként, hogy lássuk a feltételes ugrások működését. Azért raktuk az INT 20h utasítást a végére, hogy véletlenül G-t írva se fussunk túl a programunk végén.

Talán feltűnt, hogy ha a SUB utasítást használjuk két szám összehasonlítására, fellép egy potenciálisan kellemetlen mellékhatás: az első szám megváltozik. Egy másik utasítás, a CMP (Compare – összehasonlít) lehetővé teszi, hogy végrehajtsuk a kivonást, anélkül, hogy az eredményt bárhol tárolnánk és az első szám megváltozna. Az eredmény csak arra jó, hogy beállítsa a jelzőket, így használhatjuk a feltételes ugrások valamelyikét az összehasonlítás után. Hogy lássuk, mi

történik, állítsuk be mind az AX, mind a BX értékét azonosra, majd kövessük nyomon a következő utasítást:

`CMP AX, BX`

A nullajelző be lesz állítva, de a két regiszter tartalma változatlan marad.

[Állapotjelző bitek gyakorló](#)

[Top](#)

[15] Egy hex számjegy kiíratása

Használjuk a CMP utasítást egy hex számjegy kiíratására. Feltételes ugrásokat fogunk használni a programunk menetének megváltoztatására. Ezek az új utasítások a jelzőbiteket fogják használni olyan állapotok ellenőrzésére, mint pl. a kisebb mint, nagyobb mint és hasonlóak. Nem kell törődnünk azzal, hogy mely jelzőbitek vannak beállítva, ha az első szám kisebb, mint a második; az utasítás tudja, mely jelzőbiteket kell figyelembe vennie. Kezdjük azzal, hogy egy kicsi (0 és Fh közötti) számot írunk a BL regiszterbe. Mivel bármely 0 és Fh közötti szám egyetlen hex számjeggyel egyenértékű, választásunkat átalakíthatjuk egyetlen ASCII karakterré, amelyet kiíráthatunk. A 0-tól 9-ig terjedő ASCII karakterek kódjai 30h-tól 39h-ig terjednek; az A-tól F-ig terjedő karakterek kódjai azonban 41h-től 46h-ig. E két csoport ASCII karaktert hét másik karakter választja el egymástól. Így az ASCII konverzió különböző lesz a két számcsoporthoz.

Használjuk a CMP utasítást, illetve egy feltételes ugrás utasítást, amelynek neve JL (Jump if less than – ugrás, ha kisebb mint). A program, amely egy hex számjegyet ír ki a BL regiszterből, a következő:

```
100:  MOV AH,02
102:  MOV DL,BL
104:  ADD DL,30
107:  CMP DL,3A
10A:  JL  010F
10C:  ADD DL,07
10F:  INT 21
111:  INT 20
```

A CMP utasítás kivonja a két számot (DL-3Ah), de nem változtatja a DL-t. Így ha DL kisebb, mint 3Ah, a JL 10F utasítás az INT 21h utasításhoz ugrik az 10Fh címnél. Próbáljuk ki a program működését néhány értékkel. Nyomkövetés közben ne felejtjük el a **G** parancsban a töréspontot megadni vagy a **P** parancsot használni, amikor az INT utasításokat futtatjuk! Ne felejtjük el minden futtatás előtt az IP-t visszaállítani 100h-ra!

[Egy hex számjegy kiíratása gyakorló](#)

[Top](#)

[16] Léptető utasítások

Előző programunk működik bármely egyjegyű hex számra. A továbbiakban egy kétjegyű hex számot szeretnénk kiírni. Ehhez el kell különítenünk az egyes számjegyeket (négy bit) a kétjegyű számon belül. Néhány újabb utasításra lesz szükségünk. Kezdetnek emlékezzünk vissza, hogy az RCL utasítás egy byte-ot vagy szót forgat balra az átviteljelzőn keresztül. Programunkban a RCL BL,1 utasítást használtuk, amivel megmondtuk a processzornak, hogy 1 bittel forgassa balra a BL regisztert. Többet is forgathatunk, mint 1 bit, ha akarunk, de nem írhatjuk egyszerűen azt az utasítást, hogy RCL BL,2. (Ez az utasítás működik a jelenlegi processzorokon, de a *debug* nem ismeri fel.) Az egy bitnél nagyobb forgatásokhoz egy forgatásszámlálót kell a CL regiszterbe írunk.

A CL regiszter szerepe nagyon hasonló ahhoz, ahogyan a CX regisztert használja a LOOP utasítás annak meghatározására, hogy hányszor hajtsa végre aciklust. A processzor a CL-t használja a CX regiszter helyett azért, hogy tudja hányszor forgasson egy byte-ot vagy szót. Mivel nincs értelme 16-nál többször forgatni, a 8 bites CL regiszter bőven elég arra, hogy tartalmazza a lehető legnagyobb forgatásszámot. Hogyan jön mindez a kétjegyű hex számok kiírásához? Tervünk az, hogy a DL-t négy bittel jobbra forgatjuk. Ehhez egy kicsit másféle léptető utasítást használunk, amelynek neve SHR (Shift right – léptetés jobbra). Az SHR használatával a számunk felső négy bitjét elmozdíthatjuk a jobb oldali bit-négyesbe.

Arra is szükségünk van, hogy a DL felső négy bitje nulla legyen, hogy az egész regiszter egyenlő legyen azzal a bitnégyessel, amelyet a jobb oldali bitnégyesbe helyeztünk. Ha beírjuk, hogy SHR DL,1, ez az utasításunk a DL bitjeit egy bittel jobbra lépteti, és ugyanakkor a 0 pozícióban levő bitet az átviteljelzőbe teszi, míg 0-t léptet be a 7. bitbe (a legfelső, vagy baloldali bit DL-ben).

Ha ezt még háromszor megtesszük, elértük amit akartunk: a felső négy bit átkerül jobbra, az alsó négy bitbe, a felső négy bit pedig nullát tartalmaz. Ez a léptetés elvégezhető egyetlen hex utasítással, a CL regisztert használva az eltolások számlálására. A CL regiszter értékét a SHR DL,CL utasítás előtt négyre állítva biztosíthatjuk, hogy DL értéke egyenlő lesz a felső hex számjeggyel. Lássuk hogyan működik mindez! Tegyük 4-et a CL-be és 5Dh-t DL-be, majd írjuk be és kövessük nyomon a SHR DL,CL utasítást. A DL értéke most 05h kell legyen, ami az első számjegye az 5Dh számnak, és ezt a számjegyet az előzőekben használthoz hasonló program segítségével ki is írhatjuk:

```
100: MOV AH,02
102: MOV DL,BL
104: MOV CL,04
106: SHR DL,CL
108: ADD DL,30
10B: CMP DL,3A
10E: JL 0113
111: ADD DL,07
113: INT 21
115: INT 20
```

[Léptető utasítások gyakorló](#)

[Top](#)

[17] Logika és az ÉS művelet

Most, hogy ki tudjuk írni az első egy hex szám két számjegye közül, lássuk, hogyan különíthetjük el és írathatjuk ki a második számjegyet! Itt megtanuljuk, hogyan nullázhatjuk le az eredeti (nem a léptetett) számunk felső négy bitjét, hogy a DL az alsó négy bittel legyen egyenlő. Egyszerűen állítsuk a felső négy bitet nullára egy AND (ÉS) nevű utasítással! Az AND az egyike a logikai utasításoknak, melyek a formális logikában gyökereznek. Lássuk, hogyan működik az AND! A formális logikában állíthatjuk, hogy „A igaz, ha B és C külön-külön igaz”. De ha B vagy C hamis, akkor A szintén hamis. Ha vesszük ezt az állítást, és behelyettesítjük az igaz értéket eggyel, a hamisat pedig nullával, akkor az A, B és C különféle kombinációiból úgynevezett igazságtáblázatot készíthetünk. Hasonló képpen értelmezhetjük a VAGY műveletet is: „A igaz, ha B igaz vagy C igaz”. Itt látható az igazságtáblázat két bit ÉS és VAGY műveletére:

ÉS	H I	AND	0 1	VAGY	H I	OR	0 1
H	H H	0	0 0	H	H I	0	0 1
I	H I	1	0 1	I	I I	1	1 1

A bal oldali oszlopban és a felső sorban találhatók a két bit értékei. Az ÉS illetve VAGY művelet eredményei a táblázatban vannak. Így látható, hogy 0 ÉS 1 eredménye 0.

Az AND utasítás byte-okon és szavakon is működik, végrehajtva a logikai ÉS műveletet a két byte vagy szó minden azonos pozícióban levő bitjén. Például az AND BL,CL utasítás egymás után végrehajtja az ÉS műveletet a BL és CL 0. bitjein, majd az 1. bitjein, 2. bitjein és így tovább, majd az eredményt a BL-ben tárolja. Tegyük ezt világossá egy példával:

1011 0101 AND	0111 1011 AND	7Bh AND
0111 0100	0000 1111	0Fh
0011 0100	0000 1011	0Bh

Ha bármely számhoz ÉS műveletkor a 0Fh számot tesszük, a felső négy bitet nullára állíthatjuk. Építsük be ezt a logikát egy rövid programba, amely elkülöníti a BL-ben levő szám alacsonyabb hex számjegyet a 0Fh és az ÉS műveletet használva, majd egy karakter formájában kiírja az eredményt. A program legtöbb részletét már láttuk, amikor kiírattuk a felső hex számjegyet. Az egyetlen új részlet az AND utasítás:

```
MOV AH,02
MOV DL,BL
AND DL,0F
ADD DL,30
CMP DL,3A
JL 0112
ADD DL,07
INT 21
INT 20
```

Próbáljunk ki néhány hex számot BL-ben, mielőtt a részleteket egyberaknánk mindkét számjegyet kiírására.

[Logika és az ÉS művelet gyakorló](#)

[Top](#)

[18] Két hex számjegy kiíratása

Most már valójában alig van változtatni való, amikor a részeket összerakjuk. Csak a második JL utasítás címét kell megváltoztatnunk, amit a második hex számjegy kiíratásakor használtunk. Íme a teljes program:

```
MOV AH,02
MOV DL,BL
MOV CL,04
SHR DL,CL
ADD DL,30
CMP DL,3A
JL 0113
ADD DL,07
INT 21
MOV DL,BL
AND DL,0F
ADD DL,30
CMP DL,3A
JL 0125
ADD DL,07
INT 21
INT 20
```

Ha már begépeztük ezt a programot, U 100 begépelésével, majd egy újabb U-val kilistázható az egész visszafordított program. BX-be megfelelő értéket töltve a G parancs segítségével kiíratjuk a BL-ben levő két hex számjegyet.

[Két hex számjegy kiíratása gyakorló](#)

[Top](#)

[19] Egy karakter beolvasása

A DOS INT 21h funkcióhívás, amelyet eddig használtunk, tartalmaz egy bevitel (input) funkciót is, az 1-es számút, amely beolvas egy karaktert a billentyűzetről. Amikor az INT 21h megszakításról tanultunk, láttuk, hogy a funkciószámot az INT 21h meghívása előtt az AH regiszterbe kell helyezni. Próbáljuk ki az INT 21h 1-es funkcióját. Írjuk be az INT 21h utasítást az 100h címre, majd rakjunk 1-et az AH regiszterbe. Egy G 102h vagy P parancs segítségével futtassuk ezt az utasítást! Semmi sem történt? Úgy tűnik, nem – csak egy villogó kurzor látható. Valójában a DOS most megállt, és várja, hogy lenyomjunk egy billentyűt. A lenyomott karakter ASCII kódját a DOS az AL regiszterbe helyezi. Próbáljuk ki! Ismétléskor ne felejtsük el az IP-t visszaállítani 100h-ra!

De mi történik, ha egy nyomtatható karakter helyett egy funkcionális billentyűt, például az F1-et nyomjuk meg? Próbáljuk meg! (Ellenőrizzük, hogy az IP 100h legyen!) Az F1 billentyű lenyomásával a DOS egy 0-t helyez az AL-be, és egy pontosvessző (;) jelenik meg a *debug* kötőjel promptja után.

Az F1 egyike azoknak a különleges billentyűknek, amelyek kiterjesztett kódúak, amit a DOS másként kezel, mint a normális ASCII karaktereket képviselő billentyűket. E különleges billentyűk mindegyikénél a DOS két karaktert küld, rögtön egymás után. Az első visszaküldött karakter mindig nulla (hexa) jelezve, hogy az ezt követő karakter a különleges billentyű letapogató kódja (scan code). Hogy mind a két karaktert beolvashassuk, az INT 21h funkciót kétszer kell végrehajtani. De példánkban csak az első karaktert, a nullát olvastuk be, a letapogató kódot a DOS-ban hagytuk. Amikor a *debug* befejezte a G 102h vagy P parancs végrehajtását, egy új parancs karaktert kezdett beolvasni, és ez az első beolvasott karakter az F1 benthagyott letapogató kódja volt, pontosabban 59 (3Bh), ami a pontosvessző ASCII kódja. Ezt láthatjuk a *debug* promptja után.

[Egy karakter beolvasása gyakorló](#)

[Top](#)

[20] Hex szám beolvasása

Fordítsuk meg az előzőekben használt konverzió menetét. Kiíratás helyett olvassunk be egy kétjegyű hex számot. Ahhoz, hogy egy karaktert (0-9, A-F) egy byte-tá alakíthassunk, ki kell vonnunk vagy 30h-t (0-tól 9-ig), vagy 37h-t (A-tól F-ig) a karakter ASCII kódjából. Ezt megtehetjük a következő utasításokkal:

```
MOV AH,01
INT 21
SUB AL,30
CMP AL,09
JLE 010C
SUB AL,07
INT 20
```

Ezen utasítások többsége már ismerős, de van egy új, a JLE (Jump if Less than or Equal – ugrás, ha kisebb vagy egyenlő). A programunkban ez az utasítás akkor ugrik, ha AL kisebb vagy egyenlő 9h-val.

Két hex számjegyet beolvasni nem sokkal bonyolultabb, mint egyet, de sokkal több utasításra van szükség. Az első számjegy beolvasásával kezdjük, majd a hex értéket a DL regiszterbe helyezzük és megszorozzuk 16-tal. A szorzás elvégzéséhez a DL regisztert balra léptetjük négy bittel, egy hex nullát (négy nulla bit) helyezve az imént beolvasott számjegytől jobbra. A SHL DL,CL utasítás CL négy értéke mellett megteszi ezt, négy nulla jobbról való beszúrásával. Valóban a SHL (SHift Left – léptetés balra) utasítás aritmetikai léptetésként is ismert, mert hatása ugyanaz, mintha szoroznánk kettővel, négygyel, nyolccal, stb., a CL-ben levő számtól függően.

Miután az első számjegyet eltoltuk a helyére, a második számot hozzáadjuk a DL-ben levő számhoz (amely az első számjegy * 16). A teljes program:

```
MOV AH,01
INT 21
MOV DL,AL
SUB DL,30
CMP DL,09
JLE 0111
SUB DL,07
MOV CL,04
SHL DL,CL
INT 21
SUB AL,30
CMP AL,09
JLE 011F
SUB AL,07
ADD DL,AL
INT 20
```

Most, hogy van egy működő programunk, érdemes ellenőrizni a határeseteket, és néhány más esetet, hogy megfelelően működik-e. (Határesetek: 00, 09, 0Ah, 0Fh, 90h, A0h, F0h) Egy töréspontot használva futtassuk a programot anélkül, hogy végrehajtanánk az INT 20 utasítást, különben a G parancs a program normális befejezése esetén visszaállítja a regisztereket az indulási értékre, és nem láthatjuk az eredményt. Ne felejtjük el minden futtatás előtt visszaállítani az IP értékét 100h-ra. Próbáljunk begépelni néhány karaktert, mint a k vagy a kis d, amelyek nem hex számjegyek. Látható, hogy ez a program csak akkor működik helyesen, ha a bevitt karakterek érvényes hex számjegyek (számjegyek 0-tól 9-ig, nagybetűk A-tól Z-ig). Ezt a hibát kijavítjuk a következő fejezetekben, addig egy kicsit megalkuvók leszünk, és a hibás eseteket nem vesszük figyelembe: a helyes karaktereket kell begépelnünk ahhoz, hogy a programunk megfelelően működjön.

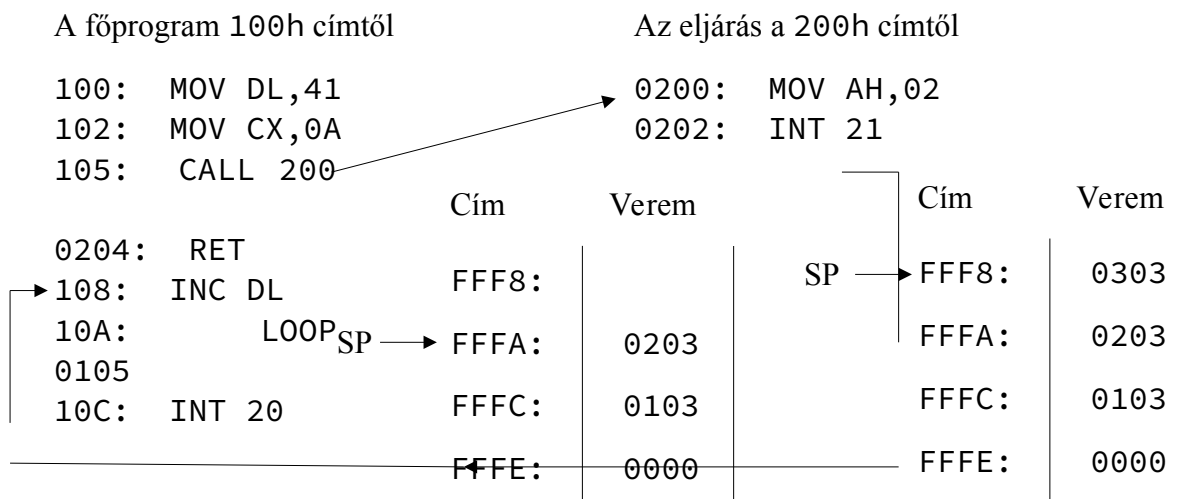
[Hex szám beolvasása gyakorló](#)

[Top](#)

[21] Eljárások

Egy eljárás olyan utasítások sorozata, amelyeket egy program több különböző pontjáról végrehajthatunk, ahelyett, hogy az utasítások sorozatát minden szükséges helyen meg kellene ismételnünk. Egy eljárást a **CALL** (hív) utasítással hívhatunk meg. A visszatérés egy eljárásból a **RET** utasítással történik. Az eljárást a 200h címre írjuk, hogy helyet hagyjunk az 100h címen kezdődő főprogramnak.

A következő program A-tól J-ig kiíratja a nagybetűket, egy rövid eljárást használva a kiíratásra:

Az első utasítás 41h-t (az A betű ASCII kódját) tesz a DL regiszterbe, mert az INT 21h utasítás a DL-ben levő ASCII kódhoz tartozó karaktert írja ki. Maga az INT 21h utasítás egy kicsit távolabb, a 200h-nál levő eljárásban van. Az INC DL, egy új utasítás, növeli a DL regiszter tartalmát eggyel, így a DL-t az ábécé következő karakterére állítja.

A **G** paranccsal hajtsuk végre a programot, hogy lássuk az eredményt, majd lépésenként kövessük nyomon, hogy lássuk a működését is (ne felejtsük az INT utasítást **P** paranccsal hajtani végre).

[Eljárások gyakorló](#)

[Top](#)

[22] Verem és a visszatérési címek

A programunkban levő CALL utasításnak valahol tárolnia kell a visszatérési címet, hogy a processzor tudja, hol folytassa az utasítások végrehajtását, amikor a RET utasítást találja. Magára a tárolásra van a memóriában egy elkülönített hely, amit veremnek (stack) nevezünk. A veremben levő adatok nyomkövetéséhez van két regiszter, amit az **R** képernyőn láthatunk: a SP (Stack Pointer – veremmutató) regiszter, amely a verem tetejére mutat, és a SS (Stack Segment – veremszegmens) regiszter, ami a szegmensszámot tartalmazza.

Működés közben a verem olyan, mint egy önkiszolgáló vendéglőben a tálcátartó, ahol a felül levő tálca eltakarja az alatta levőket. A tartóba került utolsó tálcát vesszük le először, így a verem másik elnevezése LIFO (Last In First Out – utoljára be, elsőként ki). Ez a sorrend, a LIFO, pontosan az, amire a visszatérési címek előhívásához szükségünk van, amikor egymásba ágyazott CALL utasításokat végzünk, mint például a következő:

Program

```
100:  CALL 200
    ...
200:  CALL 300
203:  RET
    ...
300:  CALL 400
303:  RET
    ...
400:  RET
```

Itt a 100h címen levő utasítás hívja a 200h-nál levőt, ami a 300h-nál levőt hívja, ez pedig a 400h-nál levőt, ahol végre egy visszatérés (RET) utasítást találunk. Ez a RET az előző CALL utasításra, azaz 300h-t követő utasításra tér vissza, így a processzor a 303h címen levő utasítással folytatja. Ott újra egy RET utasítást talál, ami a következő régebbi címet (203h) húzza elő a veremből. Így a processzor az utasítások végrehajtását a 203h címnél folytatja és így tovább. Minden egyes RET a verem tetejéről szedi ki a visszatérési címet, így a RET utasítások fordítva járnak végig azt az utat, amit a megelőző CALL utasítások jártak az ellenkező irányban. Próbáljunk bevinni egy olyan programot, mint az előbbi! Használjunk többszörös hívásokat, majd kövessük nyomon a programot, hogy lássuk a hívások és visszatérések működését! A verem tetején levő elemet a *debug*-ban a regiszterkiírás jobb alsó sarkában találjuk meg.

[Verem és visszatérési címek gyakorló](#)

[Top](#)

[23] A PUSH és POP utasítások

A verem alkalmas arra, hogy ott adatszavakat tároljunk egy ideig, feltéve, hogy ügyelünk a verem eredeti állapotának visszaállítására egy RET utasítás előtt. Láttuk, hogy a CALL utasítás lenyomja (push) a verembe a visszatérési címet (egy szó), míg a RET utasítás kihúzza (pop) ezt a szót a verem tetejéről, betölti az IP regiszterbe és szabaddá teszi az alatta lévő szót. Valami egészen hasonlót lehet a **PUSH** és **POP** utasításokkal elérni, amelyek lehetővé teszik szavak lenyomását és kihúzását. Vajon mikor célszerű ezt megtenni? Gyakran lesz szükség arra, hogy a regiszterek tartalmát egy eljárás elején tároljuk, és a végén, közvetlenül a RET utasítás előtt visszaállítsuk. Így szabadon használhatjuk ezeket a regisztereket az eljáráson belül, mivel eredeti értéküket az eljárás végén visszaállítjuk.

A programok többszintű eljárásokból épülnek fel, és minden szint a következő szintnél lejjebb levő eljárásokat hívja. Tárolva a regiszterek tartalmát egy eljárás elején és visszaállítva őket a végén, kiküszöbölhetők a nemkívánt kölcsönhatások a különböző szinten levő eljárások között, ez pedig sokkal könnyebbé teszi a programozást. A következő példa tárolja és visszaállítja a CX és DX regisztereket:

```
200:  PUSH CX
      PUSH DX
      MOV  DL,61
      MOV  CX,0A
      CALL 0300
      INC  DL
      LOOP 205
      POP  DX
      POP  CX
      RET
```

Látható, hogy a POP utasítások a PUSH utasításokhoz képest fordított sorrendben vannak, mivel a POP a legutoljára berakott szót veszi ki a veremből, és a DX régi értéke a CX régi értéke felett van. A CX és DX tárolása és visszaállítása lehetővé teszi, hogy e regisztereket megváltoztassuk a 200h címnél kezdődő eljárásban anélkül, hogy megváltoztatnánk azokat az értékeket, amelyeket az ezt hívó eljárás használt. Miután tároltuk a CX és DX értékeit, ezeket a regisztereket helyi változók tárolására használhatjuk – olyan változókra, amelyeket ebben az eljárásban használunk anélkül, hogy hatással lennének a hívó program által használt értékekre

Ilyen helyi változókat fogunk használni programozási feladataink egyszerűsítésére. Addig, amíg vigyázunk arra, hogy az eredeti értékeket visszaállítsuk, nem kell attól félnünk, hogy eljárásaink megváltoztatják a hívó program által használt regisztereket.

[Top](#)

[24] Hex számok beolvasása II

Egy olyan eljárást akarunk létrehozni, amely addig olvassa be a karaktereket, amíg egy olyat nem kap, amit egy 0 és Fh közötti hex számmá tud alakítani. Nem akarunk kiírni érvénytelen karaktereket, így megszűrjük a bemenő adatokat egy új INT 21h funkcióval, a 8. számúval, ami beolvas egy karaktert, de nem küldi tovább a képernyőre. Így csak azokat a karaktereket fogjuk visszhangozni (echo) – azaz kiírni a képernyőre – amelyek érvényesek. Rakjunk 8h-t az AH regiszterbe, majd futtassuk a következő utasítást, rögtön a G 102 begépelése után egy A-t gépelve (új sorba): INT 21. Az A betű ASCII kódja (41h) az AL regiszterben van, de az A nem jelent meg a képernyőn.

Ezzel a funkcióval programunk beolvashat karaktereket a képernyőre visszhangozásuk nélkül, addig, amíg egy valós hex számjegyet (0-tól 9-ig vagy A-tólF-ig) nem kap, amit majd visszhangoz. A következő eljárás beolvas egy karaktert AL-be és ellenőrzi, hogy érvényes-e a CMP és feltételes utasításokkal. Ha az előbb beolvasott karakter érvénytelen, a feltételes ugrások visszaküldik a processzort a 203h címre, ahol az INT 21h egy újabb karaktert olvas be (JA, Jump Above – ugrás, ha nagyobb; JB, Jump Below – ugrás, ha kisebb, mindkettő előjel nélkül kezeli a számokat, ellentétben a korábban már használt JL utasítással, amely előjeles számokat kezel).

```
200:  PUSH DX
      MOV AH,08
      INT 21
      CMP AL,30
      JB  203
      CMP AL,46
      JA  203
      CMP AL,39
      JA  21B
      MOV AH,02
      MOV DL,AL
      INT 21
      SUB AL,30
      POP DX
      RET
      CMP AL,41
      JB  203
      MOV AH,02
      MOV DL,AL
      INT 21
      SUB AL,37
      POP DX
      RET
```

Megjegyzendő, hogy két RET utasításunk van az eljárásban, de lehetett volna több is vagy akár csak egy. Egy nagyon egyszerű programmal ellenőrizhetjük az eljárást:

```
100:  CALL 200
      INT 20
```

Ahogy korábban is tettük, vagy a G 103 parancsot használjuk, vagy a P parancsot. A CALL 200

utasítást akarjuk végrehajtani az INT 20h utasítás nélkül, hogy láthassuk a regiszterek tartalmát, mielőtt a program befejeződik és a regiszterek tartalma törlődik.

Most, hogy megvan az eljárásunk, egy kétjegyű hex számot beolvasó, hibakezeléssel ellátott program már elég egyszerű:

```
100:  CALL 200
      MOV DL,AL
      MOV CL,04
      SHL DL,CL
      CALL 200
      ADD DL,AL
      MOV AH,02
      INT 21
      INT 20
```

Ez a program a DOS-ból futtatható (ha kimentettük az N és W parancsok segítségével), mivel egy kétjegyű hex számot olvas be, majd kiírja a begépelt szám ASCII karakter megfelelőjét.

Magától az eljárástól eltekintve főprogramunk lényegesen egyszerűbb lett, mint az előzőekben bemutatott változat, és nem kell ismételni a karaktereket beolvasó utasításokat. Hozzá tettünk hibakezelést, ami – bár eljárásunkat egy kicsit bonyolította – biztosította, hogy a program csak érvényes karaktereket fogadjon el bemenetként. Azt is láthatjuk, mi értelme volt a DX register tárolásának az eljárás elején. A főprogram a DL-ben tárolja a hex számot, ezért nem akarjuk, hogy a 200h-nál levő eljárásunk megváltoztassa DL értékét. Másrészt viszont az eljárásnak szüksége van a DL regiszterre a karakterek képernyőre visszhangozásához. A PUSH DX használatával az eljárás elején és a POP DX utasítással az eljárás végén ezek a problémák kiküszöbölhetőek.

[Hex számok beolvasása II gyakorló](#)

[Top](#)

[Hexaritmetika gyakorló]

-H 3 2

-H D C

-H FFFF 1

-H 2 3

-H 9 1

-H CD1 92A

-H FFFF A

-H 9 3

-H BCD8 509

-H F451 CB03

-H 9 7

-H 4567 23AF

-H BCD8 FAE9

[Top](#)

[Negatív számok gyakorló]

-H 2 3

-H 0 1

-H 1 FFF

-H 0 3C8

-H 5 FFFF

-H 3C8 FC38

-H FF FF

-H 0 C4

[Top](#)

[Regiszterek gyakorló]

Jelenítsük meg a regisztereket, majd változtassuk meg tartalmukat és ellenőrizzük az eredményt.
Például:

-R

-R AX

:3C5

-R BX C4

-R CX 55F

-R

[Top](#)

[Memória gyakorló]

-E 100

xxxx:0100 xx.01

-E 101

xxxx:0101 yy.D8

-R

A regiszterek tartalma alatti sorban láthatjuk a beírt memóriarészt, azaz a parancsot, aminek a kódját beírtuk

[Top](#)

[Összeadás gyakorló]

-R AX

:3D4

-R BX

:123

-E 100

xxxx:0100 xx.01

-E 101

xxxx:0101 yy.D8

-R

-T

-R IP

:100

-R

-T

Néhány összeadás kódja:

ADD AX,BX	01D8
ADD AX,CX	01C8
ADD AX,DX	01D0
ADD BX,CX	01CB
ADD BX,DX	01D3
ADD CX,DX	01D1

[Top](#)

[A négy alapművelet gyakorló]

-r ax

:1234

-r bx

:345

-e 100

xxxx:0100 yy.29 zz.d8

-r

-t

Néhány utasítás kódja:

SUB AX,BX 29D8

SUB AX,CX 29C8

SUB AH,BL 28DC

ADD AH,AL 00C4

MUL BX F7E3

MUL BL F6E3

DIV BX F7F3

DIV BL F6F3

[Top](#)

[Megszakítások gyakorló]

-R AX

:200

-R DX

:41

-E 100

xxxx:0100 xx.CD yy.21

-R

-T

-R AX

:4C00

-R IP

:100

-R

-G

[Top](#)

[Programok beírása gyakorló]

-E 100

CD 21 00 D4 CD 21

-U 100

-A 100

XXXX:0100 INT 21

XXXX:0102 ADD AH,DL

XXXX:0104 INT 21

XXXX:0106

-R AX

:1234

-R DX

:ABCD

MOV AH,DL

MOV BX,AX

-A 100

MOV AH,02

MOV DL,2A

INT 21

MOV AH,4C

INT 21

-G

-N CS.COM

-R CX

:A

-R BX

:0

-W

[Top](#)

[Karakterlánc kiírása gyakorló]

-E 200

48 65 6C 6C 6F 2C

20 44 4F 53 20 68

65 72 65 2E 24

-A 100

MOV AH,09

MOV DX,0200

INT 21

MOV AH,4C

INT 21

-U 100

-G

-D 200

-N IRSOR.COM

-R CX

:211

-R BX

:0000

-W

[Top](#)

[Átviteljező bit (carry flag) gyakorló]

-A 100

ADD AX,BX

-R AX

:FFFF

-R BX

:1

-R

-T

-A 102

ADD AX,1

-R

-T

-A 105

RCL BL,1

RCL BL,1

... 9-szer

-R BX

:B7

-R

-T 9-szer

[Top](#)

[Ciklus képzése gyakorló]

-A 100

MOV BX,6D

MOV CX,0004

RCL BX,1

LOOP 106

MOV AH,4C

INT 21

-U

-R

-T amíg befejeződik, INT 21h nélkül!

-R IP

:100

-R BX

:0

-G 10C

[Top](#)

[Bináris szám kiíratása gyakorló]

-A 100

MOV AH,02

MOV CX,0008

MOV DL,00

RCL BL,1

ADC DL,30

INT 21

LOOP 0105

MOV AH,4C

INT 21

-U

-R BX

:00D6

-R

-G

Egészítsük ki a programot úgy, hogy a szám után írja ki a „b” betűt, kód 62h.

[Top](#)

[Állapotjelző bitek gyakorló]

-A 100

SUB AX,BX AX és BX-be azonos érték

-A 100

SUB AL,01

JNZ 0100

MOV AH,4C

INT 20

-A 100

CMP AX,BX AX és BX-be azonos érték

Ne felejtsek el IP-t minden alkalommal visszaállítani! Próbáljuk ki különböző értékekkel a jelzőbitek beállítását!

[Top](#)

[Egy hex számjegy kiíratása gyakorló]

-R BX

:000D

A 100

MOV AH,02

MOV DL,BL

ADD DL,30

CMP DL,3A

JL 010F

ADD DL,07

INT 21

MOV AH,4C

INT 21

-U 100 120

-T és P -k

[Top](#)

[Léptető utasítások gyakorló]

-R CX

:0004

-R DX

:005D

-A 100

SHR DL,CL

-R

-T

-R BX

:005D

-A 100

MOV AH,02

MOV DL,BL

MOV CL,04

SHR DL,CL

ADD DL,30

CMP DL,3A

JL 0113

ADD DL,07

INT 21

MOV AH,4C

INT 21

[Top](#)

[Logika és az ÉS művelet gyakorló]

-A 100

MOV AH,02

MOV DL,BL

AND DL,0F

ADD DL,30

CMP DL,3A

JL 112

ADD DL,07

INT 21

MOV AH,4C

INT 21

-R BX

:00B5

-U 100

-R

-T ill. P a program végéig

-R IP

:100

-R BX

:006A

-G

stb.

[Top](#)

[Két hex számjegy kiírása gyakorló]

-A 100

MOV AH,02

MOV DL,BL

MOV CL,04

SHR DL,CL

ADD DL,30

CMP DL,3A

JL 0113

ADD DL,07

INT 21

MOV DL,BL

AND DL,0F

ADD DL,30

CMP DL,3A

JL 0125

ADD DL,07

INT 21

MOV AH,4C

INT 21

-U 100

-U

-R BX

:005A

-R

-G

[Top](#)

[Egy karakter beolvasása gyakorló]

-A 100

INT 21

-R AX 100

-R

-P

-R IP 100 ismételd más karakterekkel

-P F1 billentyű

-R IP 100

-R BX FFFF

-A 100

INT 21

MOV BL,AL

INT 21

MOV AH,4C

INT 21

-R AX 100

-G 106

[Top](#)

[Hex szám beolvasása gyakorló]

```
-A 100
MOV AH,01
INT 21
MOV DL,AL
SUB DL,30
CMP DL,09
JL 0111
SUB DL,07
MOV CL,04
SHL DL,CL
INT 21
SUB AL,30
CMP AL,09
JLE 011F
SUB AL,07
ADD DL,AL
MOV AH,4C
INT 21
-U 100
-R
-G 123
-R IP
:100
-G 123
```

[Top](#)

[Eljárások gyakorló]

```
-A 100  
MOV DL,41  
MOV CX,000A  
CALL 0200  
INC DL  
LOOP 0105  
MOV AH,4C  
INT 21  
-A 200  
MOV AH,02  
INT 21  
RET  
-U 100  
-U 200  
-R  
-G
```

Kövessük a programot utasításonként a T ill. P parancsokkal

[Top](#)

[Verem és visszatérési címek gyakorló]

-A 100

CALL 200

MOV AH,4C

INT 21

-A 200

CALL 300

RET

-A 300

CALL 400

RET

-A 400

RET

-R

-T – vel kövessük a regiszterek és a verem alakulását

[Top](#)

[Hex számok beolvasása II gyakorló]

```
PUSH DX
MOV AH,08
INT 21
CMP AL,30
JB 203
CMP AL,46
JA 203
CMP AL,39
JA 21B
MOV AH,02
MOV DL,AL
INT 21
SUB AL,30
POP DX
RET
CMP AL,41
JB 203
MOV AH,02
MOV DL,AL
INT 21
SUB AL,37
POP DX
RET
```

[Top](#)